

CHÍNH THỨC KÝ HIỆP ĐỊNH QUY MÔ LỚN NHẤT THẾ GIỚI - RCEP

Ngày 15/11/2020, trong khuôn khổ Hội nghị cấp cao ASEAN lần thứ 37 tại Việt Nam, Hiệp định Đối tác Kinh tế Toàn diện Khu vực (RCEP) đã chính thức được ký kết theo hình thức trực tuyến. Sự kiện này đã mở ra một khu vực thương mại tự do có quy mô lớn nhất thế giới, với tổng GDP bằng khoảng 30% GDP toàn cầu, và một thị trường với 1/3 dân số thế giới.

RCEP là hiệp định thương mại tự do (FTA) giữa ASEAN và 5 đối tác là Trung Quốc, Hàn Quốc, Nhật Bản, Australia và New Zealand. Đàm phán RCEP bắt đầu từ đầu năm 2012, ban đầu còn có cả sự tham gia của Ấn Độ nhưng sau đó vì nhiều lý do Ấn Độ đã tuyên bố rút khỏi RCEP vào tháng 11/2019. Hiệp định sẽ chỉ có hiệu lực khi được thông qua bởi ít nhất 6 nước thành viên ASEAN và 3 nước thành viên không thuộc ASEAN.

RCEP bao gồm 20 Chương và 04 Phụ lục, bao trùm cả lĩnh vực truyền thống như thương mại hàng hóa, dịch vụ, đầu tư và những khía cạnh quy tắc và thể chế đặc trưng của các FTA thế hệ mới như cạnh tranh, thương mại điện tử, doanh nghiệp nhỏ và vừa...

Trong bối cảnh đại dịch COVID-19 vẫn đang diễn biến phức tạp ở nhiều nước thành viên, xu hướng bảo hộ thương mại vẫn tiếp tục nóng ở nhiều điểm trên thế giới, việc ký kết RCEP được xem là tuyên ngôn mạnh mẽ của các thành viên Khối này về tự do hóa thương mại và hợp tác cùng phát triển. Cùng với đó, các nỗ lực của Việt Nam với vai trò là nước Chủ tịch ASEAN 2020 kiên định thúc đẩy ký kết RCEP cũng được các đối tác và cộng đồng quốc tế ghi nhận và đánh giá cao.

Những cơ hội thương mại và đầu tư mà RCEP hứa hẹn mang lại cho các thành viên, trong đó có Việt Nam là rất đáng kể. Mặc dù vậy, Việt Nam cũng đứng trước những thách thức lớn khi Hiệp định này có hiệu lực.

Những cơ hội nhiều ý nghĩa

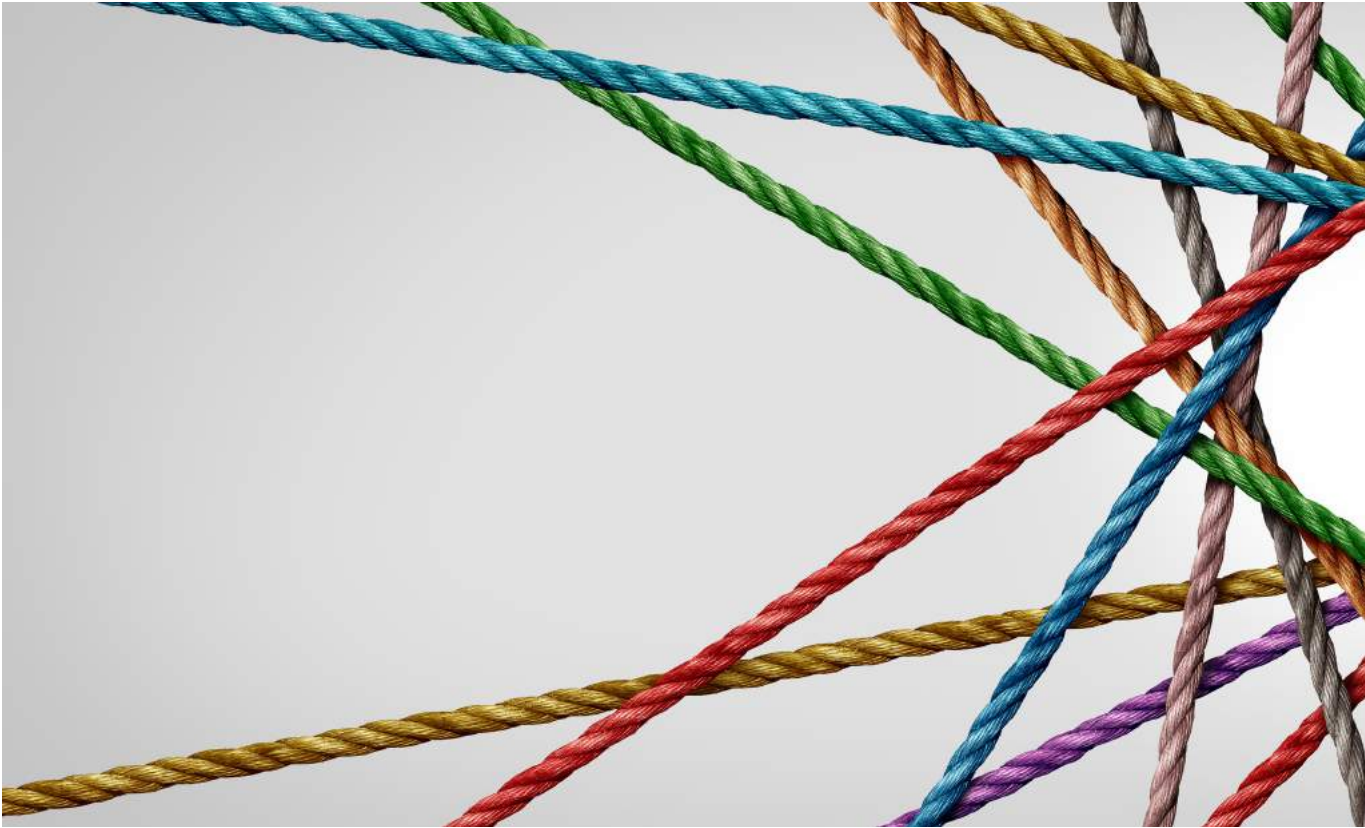
Từ góc độ xuất khẩu, lợi ích được kỳ vọng xuất phát chủ yếu từ khả năng hài hòa quy tắc xuất xứ trong nội khối của Hiệp định này. Đây là điều mà các FTA riêng lẻ hiện có giữa Việt Nam với các đối tác RCEP không thể có được. Năm 2019, tính trung bình 05 FTA hiện có giữa các nước RCEP, tỷ lệ tận dụng ưu đãi thuế quan mới chỉ chưa đầy 32% tổng kim ngạch xuất khẩu. Nay RCEP bao gồm Trung Quốc, Hàn Quốc, ASEAN..., những nước vốn là nguồn cung nguyên liệu chủ yếu và cũng là nguồn đầu ra quan trọng cho nhiều loại hàng hóa xuất khẩu của chúng ta, quy tắc xuất xứ nội khối của Hiệp định này giúp hàng hóa xuất khẩu Việt Nam có thể dễ dàng nắm bắt cơ hội hưởng ưu đãi thuế quan RCEP.

Ví dụ trước đây muốn hưởng ưu đãi thuế quan khi xuất khẩu sang thị trường Nhật Bản, hàng dệt may của chúng ta phải đáp ứng quy tắc xuất xứ theo AJCEP, VJEPA hay CPTPP. Mà cả ba FTA này đều không có thành viên là Trung Quốc, Hàn Quốc, cho nên hàng dệt may với phần lớn nguyên phụ liệu nhập khẩu từ hai nước này sẽ không được hưởng ưu đãi thuế khi xuất sang Nhật. Nhưng trong RCEP, với thành viên là các nguồn cung nguyên phụ liệu chủ yếu của Việt Nam, chúng ta có thể tận dụng ưu đãi thuế quan cho hàng dệt may trong RCEP để xuất khẩu đi tất cả các thị trường RCEP trong đó có Nhật Bản.

Bên cạnh quy tắc xuất xứ, RCEP còn có các cam kết liên quan tới các vấn đề về hải quan và tạo thuận lợi thương mại, hàng rào kỹ thuật, vệ sinh an toàn thực phẩm, phòng vệ thương mại... Với việc các nước RCEP thống nhất thực hiện các cam kết này, hoạt động xuất nhập khẩu hàng hóa, dịch vụ được kỳ vọng sẽ thuận lợi hơn, trên một mặt bằng chung hài hòa, từ đó có nhiều điều kiện để tăng trưởng.

Sự hài hòa và thống nhất về nguồn gốc hàng hóa trong RCEP cũng mở ra cơ hội đặc biệt có ý nghĩa liên kết sản xuất giữa các nền kinh tế trong khu vực này. Trên thực tế, RCEP là khu vực trọng điểm của nhiều chuỗi giá trị toàn cầu, với sự có mặt của các đối tác nắm giữ vai trò trọng yếu trong các chuỗi này như Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc... Tham gia vào khu vực hài hòa của RCEP, doanh nghiệp Việt Nam sẽ có thêm cơ hội đáng kể để tham gia sâu hơn, hiệu quả và thực chất hơn vào các chuỗi cung ứng này.

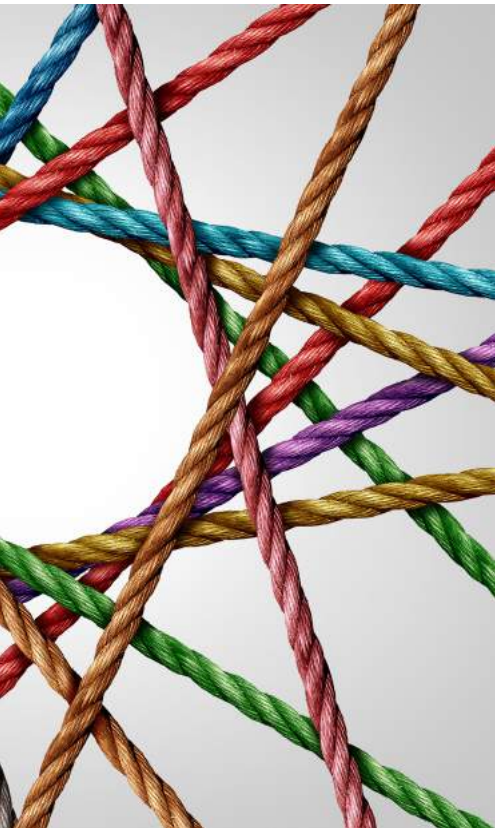

Từ góc độ mở cửa cho dịch vụ, đầu tư, so với mức cam kết trong các FTA riêng lẻ đang có giữa các đối tác RCEP, Hiệp định mới này không chỉ có cam kết toàn diện hơn (bao trùm hầu khắp các lĩnh vực dịch vụ, đầu tư) mà còn có phương pháp tiếp cận hiện đại hơn hẳn (phương pháp mở cửa kiểu “chọn-bỏ”, nguyên tắc “chỉ tiến không lùi” ...).

Từ góc độ thể chế trong nước, mặc dù không có tiêu chuẩn cao như CPTPP hay EVFTA do những khác biệt lớn giữa các thành viên, RCEP cũng vẫn đạt được những bước tiến quan trọng trong hài hòa hóa các tiêu chuẩn về thể chế, qua đó tạo sự thống nhất tương đối trong khu vực, phù hợp với trình độ phát triển khác nhau của từng nước thành viên.

Cụ thể, các quy tắc thống nhất về bảo hộ đầu tư, mua sắm công, sở hữu trí tuệ, tài chính, thương mại điện tử, cạnh tranh... theo hướng minh bạch và có thể dự đoán trước lần đầu tiên đạt được trong khu vực RCEP hứa hẹn sẽ tạo thuận lợi cho các doanh nghiệp Việt Nam làm ăn kinh doanh ở các thị trường này.

Đặc biệt, với thực tế là các nguồn đầu tư nước ngoài lớn nhất của Việt Nam hiện nay (Singapore, Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc...) đều nằm trong khu vực RCEP, bằng sự hấp dẫn về thương mại và kinh doanh mở ra từ RCEP như nói ở trên, Hiệp định được kỳ vọng sẽ mở ra những cơ hội mới về thu hút đầu tư nước ngoài, từ các nước thành viên RCEP và cả từ các quốc gia khác. Với vị trí địa lý gần Trung Quốc, kết nối tạo ra từ RCEP có thể giúp Việt Nam có thêm lợi thế trong thu hút dòng đầu tư chuyển dịch theo xu hướng đa dạng hóa sản xuất trong bối cảnh COVID-19.

Những thách thức không nhỏ

Từ góc độ vĩ mô, gia tăng nhập siêu từ RCEP là lo ngại lớn được nhiều chuyên gia đặt ra khi Hiệp định này được ký kết.

Với thành viên là những nước đứng đầu trong danh sách nguồn nhập siêu vào Việt Nam như Trung Quốc, Hàn Quốc, ASEAN, RCEP có thể sẽ là cú hích cho dòng nhập khẩu tăng cường từ các nước này. Đây sẽ là thách thức đối với mục tiêu duy trì tăng trưởng xuất siêu trong liên tục nhiều năm gần đây của Việt Nam.

Tuy nhiên, cũng có ý kiến cho rằng nếu đa phần nhập khẩu từ RCEP tiếp tục là các mặt hàng trung gian phục vụ sản xuất và xuất khẩu như trong những năm qua thì có thể trong tổng thể cán cân xuất nhập cũng sẽ được điều chỉnh tương ứng, giảm bớt nguy cơ nhập siêu trầm trọng.

Với các doanh nghiệp, sức ép cạnh tranh dường như là nguy cơ lớn nhất từ RCEP, với cả các doanh nghiệp hoạt động kinh doanh ở trong nước lẫn doanh nghiệp xuất khẩu.

Ở thị trường trong nước, sức ép này gia tăng cùng với việc hàng hóa từ các đối tác RCEP có thêm một con đường ưu tiên để tiếp cận thị trường và người tiêu dùng Việt Nam. Cần nhấn mạnh rằng đa số các đối tác RCEP có cơ cấu hàng hóa tương đồng với chúng ta trong khi năng lực cạnh tranh, đặc biệt là về giá, của họ trong không ít trường hợp là trội hơn đáng kể so với doanh nghiệp Việt.

Ở thị trường nước ngoài, cạnh tranh cũng sẽ gay gắt hơn sau RCEP khi một số thị trường, ví dụ Nhật Bản, sẽ dành ưu đãi theo Hiệp định cho những đối tác mới trong RCEP. Trước RCEP, Trung Quốc chưa có FTA nào với Nhật Bản trong khi Việt Nam có tới 03 FTA với nước này. Như vậy sau RCEP, hàng Trung Quốc sẽ được hưởng ưu đãi ở Nhật Bản, do đó hàng hóa Việt Nam cũng sẽ phải chịu cạnh tranh gay gắt hơn ở thị trường Việt Nam với nước này. Vì vậy, doanh nghiệp xuất khẩu mặc dù được dự báo là sẽ có lợi thế trong RCEP nhưng cũng phải sẵn sàng chuẩn bị cho tình huống cạnh tranh mới này.

Từ góc độ thu hút đầu tư nước ngoài, cùng với kỳ vọng gia tăng nguồn vốn đầu tư từ các nước RCEP, nguy cơ dòng đầu tư kém chất lượng, công nghệ lạc hậu, đầu tư trá hình và gian lận thương mại chảy vào Việt Nam cũng sẽ gia tăng. Điều này đặt Việt Nam trước thách thức kiểm soát và lựa chọn đầu tư, ngăn chặn tình trạng "chạy đua xuống đáy" trong thu hút đầu tư nước ngoài giữa các địa phương.

Tóm lại, lợi ích từ sự thống nhất và tự do hóa lần đầu tiên có được giữa 15 nền kinh tế thông qua RCEP được kỳ vọng là rất đáng kể, cho các thành viên RCEP nói chung và cho Việt Nam nói riêng. Song hành cùng cơ hội, thách thức đặt ra từ RCEP cũng lớn hơn, phức tạp hơn so các FTA đang có. Doanh nghiệp và cả nền kinh tế có nhiều việc phải làm để hiện thực hóa các cơ hội kỳ vọng và đối mặt hiệu quả trước các thách thức này. ■